

Роман Олександрович НАГУЛА

аспірант кафедри економіки підприємства,
Полтавська державна аграрна академія
E-mail: nagula.kostya@mail.ru

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нагула, Р. О. Економічний аналіз в управлінні діяльністю молокопереробних підприємств [Текст] / Роман Олександрович Нагула // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 22. – № 2. – С. 94-99. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті проаналізовано тенденції економічного аналізу в управлінні діяльністю молокопереробних підприємств регіону. Визначено державну роль у підтримці конкурентоспроможного виробництва продукції. Економічний аналіз має вагоме значення в оцінці ефективності діяльності молокопереробних підприємств та пошуку шляхів її підвищення, то необхідно приділяти значну увагу пошуку резервів підвищення ефективності діяльності підприємства за допомогою детальної перевірки показників виробничої діяльності. За його допомогою: забезпечується об'єктивна оцінка економічних результатів діяльності підприємств; визначається їх місце на ринку, якість продукції й трудових затрат; досліджується вплив на виявлення недоліків і розширення обсягів виробництва та реалізації продукції; проводиться стимул до наукового та технічного прогресу з застосуванням вітчизняних та закордонних інновацій та інвестицій.

Враховуючи те, що виділяють внутрішні та зовнішні чинники гальмування діяльності економічного аналізу в Україні. За сучасних умов національної економіки розглянуто вимоги від підприємств для підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції на основі вітчизняного і закордонного досвіду. Встановлено сутність поняття «економічний аналіз» на основі визначень різних вчених та запропоновано власне. Акцентовано увагу на значенні економічного аналізу в здійсненні функцій управління та контролю.

Ключові слова: економічний аналіз; економічні показники; молокопереробні підприємства; ефективність виробництва; ринок молочних продуктів; лідерські позиції.

Roman Oleksandrovych NAHULA

PhD Student,
Department of Economics of Enterprises,
Poltava State Agrarian Academy
E-mail: nagula.kostya@mail.ru

ECONOMIC ANALYSIS IN DAIRY ENTERPRISES ACTIVITY MANAGEMENT

Abstract

The article analyzes trends in economic analysis in dairy enterprises activity management of in the region. The state's role in maintaining competitive production is determined.

As economic analysis is of great importance in the estimation of efficiency of activity of milk processing enterprises and ways of its improvement, it is necessary to pay considerable attention to the search of reserves of increase of efficiency of enterprise activity through detailed inspection of performance. With its help we can provide an objective assessment of the economic performance of enterprises; determine their place in the market, product quality and labor costs; investigate the influence on the detection of shortcomings and the extension of production volumes and sales; consider it to be the stimulus to scientific and technical progress with the use of domestic and foreign innovations and investments.

The internal and external factors of braking of the economic analysis activities in Ukraine are determined. In modern conditions of national economy of Ukraine, the requirements from the enterprises to improve production efficiency and product competitiveness on the basis of domestic and foreign experience are considered. The essence

of the concept "Economic analysis" on the basis of definitions by different scholars is considered. The author's definition of this concept is proposed. The attention is focused on the importance of economic analysis in the implementation of management functions and control.

Keywords: economic analysis; economic indicators; dairy enterprises; production efficiency; market of dairy product; leadership positions.

JEL classification: M100, M200, P120

Питанням економічного аналізу цікавились такі вітчизняні та закордонні вчені: С. Б. Барнгольц [2], В. М. Івахненко [5], І. І. Каракоз [6], С. З. Мошенський [7], Г. В. Савицька [8], М. Г. Чумаченко [10], Г. В. Шадріна [11], А. Д. Шеремет [12] та інші.

Економічний аналіз — це вагомий інструмент в оптимізації облікової, податкової, інвестиційної, кредитної, маркетингової політики, що вирішує проблеми багатьох підприємств. Для його подальшого розвитку потрібно опрацювати зарубіжний досвід у цій галузі для національної економіки та адаптувати його для вітчизняних підприємств.

Щоб вітчизняні підприємства успішно функціонували потрібні інвестиції та інновації, які й стануть рушійною силою забезпечення ефективної діяльності. Оцінювання їх результатів потребує нових підходів [13].

Враховуючи, що в нашій державі відбувається децентралізація, яка стосується й економіки то вітчизняний ринок перейшов на мікрорівень, що призвело до відсутності подальших досліджень цієї галузі.

Економічний аналіз обґрунтовує вибір оптимальних варіантів управлінських рішень, оцінюючи при цьому діяльність підприємства [1]. Цей аналіз є складовою економічної роботи на підприємстві й охоплює структуру економічного обґрунтування управлінських рішень на основі функції управління [2]. Також він вказує на залежність між результатами діяльності підприємств та ресурсами й сприяє збереженню коштів, що надає змогу збільшити ефективність виробництва та вдосконалювати технології виробництва. Характеристика підходів до визначення сутності поняття «економічний аналіз» подано у таблиці 1.

Таблиця 1. Сутність поняття «економічний аналіз»

Автор	Характеристика
Авраменко Т. П.	Економічний аналіз – прикладна економічна наука та практична діяльність з відповідними системотворчими ознаками. Економічний аналіз, як прикладна функціональна наука, тісно взаємопов'язаний із практикою: вивчає, розробляє, удосконалює методи отримання, обробки інформації про економічні явища та процеси, їх становлення та розвиток [15].
Іващенко В. І., Болюх М. А.	Економічний аналіз — це система способів вивчення за даними обліку, звітності, планів та інших джерел інформації результатів і стану господарської діяльності, можливих варіантів її поліпшення з метою здійснення оцінки і контролю виробництва, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємств, їхніх підрозділів, об'єднань і формувань [16].
Ярочин В. І.	Економічний аналіз – система наукових прийомів, що використовуються в судово-бухгалтерській експертизі для виявлення причинних зв'язків, які обумовили конфліктні ситуації у господарських операціях і процесах, що стали об'єктами розслідування правоохоронних органів [17].
Хармалов І.	Економічний аналіз – виведення економічних закономірностей з відповідних фактів економічної дійсності, розкладання економіки на окремі частини, які називаються економічними категоріями, та їх аналіз [11, с. 141]

Детальний аналіз економічної діяльності підприємства містить визначення оціночних ознак, вибір методів їх вимірювання і характеристику цих ознак за певними принципами, оцінку виявлених відхилень від стандартних, загальноприйнятих значень.

Аналіз економічної діяльності підприємства повинен спиратися не тільки на бухгалтерську звітність, а і на сучасні економічні розробки.

Економічний аналіз відіграє важливу роль в ефективності господарської діяльності підприємства, адже вона потребує постійного контролю за своїм розвитком та аналізу господарювання за сучасних умов.

Проблема економічного аналізу полягає в тому, що на підприємствах відсутні кваліфіковані економісти, які б досліджували діяльність і своєчасно розробляли можливі шляхи виходу з кризових ситуацій [1].

Предметом економічного аналізу є господарська діяльність, економічні відносини, фінансові ресурси, навколишнє середовище та політична атмосфера системи економічної інформації.

Виокремлюють зовнішні та внутрішні чинники гальмування діяльності економічного аналізу в Україні. Зовнішні – це виробничі ресурси, політична стабільність, ефективність державного регулювання економічними процесами, тощо. Внутрішні – це раціональність організаційної структури підприємства, висока конкурентоспроможність технологій виробництва та високий рівень виробництва. Усі ці чинники потребують розробки ефективних антикризових заходів, що забезпечать виживання підприємства та фінансово-економічний розвиток. Також виділяють економічні показники діяльності підприємства:

- маркетинговий аналіз;
- аналіз стратегії господарюючого суб'єкта;
- аналіз еластичності змін економічних показників в обґрунтуванні стратегії й тактики бізнесу;
- альтернативна основа аналітичного пошуку;
- визначення й оцінка ризику підприємництва [1].

Серед напрямів варто назвати:

- пошук шляхів підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу;
- збалансування виробництва відповідно до ринкової кон'юнктури;
- вивчення переваг і недоліків господарської одиниці.

Сучасні умови економіки України вимагають від підприємств підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції на основі вітчизняного і закордонного досвіду. Вирішення цих питань залежить від економічного аналізу, який допомагає розробляти стратегію розвитку підприємства, здійснюється контроль за їх виконанням.

Молочні підприємства певною мірою залежать від сировини, її якості та обсягів. Особливо це стосується вітчизняних молокопереробних підприємств, адже враховуючи нестабільність на цьому ринку, спостерігається тенденція до зростання цін на молочну продукцію та зниження платоспроможності населення.

Ринок молочних продуктів в Україні утворився завдяки купівельній спроможності населення. Водночас потрібно враховувати й вік, місце проживання споживачів та їх рівень доходів.

Молочна промисловість є провідною галуззю національної економіки, що об'єднує в собі підприємства з виробництва молока та молочних продуктів: тваринного масла, морозива, казеїну та іншої продукції.

Серед основних проблем молочної галузі в Україні можна виокремити такі:

- відсутність новітнього технічного обладнання;
- нерозвиненість ринкової інфраструктури;
- невисока завантаженість потужностей;
- низька якість продукції;
- зниження попиту на продукти переробки;
- високий рівень конкуренції з боку більш потужних підприємств.

Споживання молочних продуктів залежить від купівельної спроможності населення, цін на молочну продукцію та від якості продукції.

Молочна промисловість — експортно-орієнтована. До експортної групи товарів належать сири, молоко та вершки згущені, масло вершкове.

За структурою виробництва більшість підприємств є універсальними, адже для виживання вони намагаються утримувати технологічну та виробничу спроможність випуску продукції різних сегментів. Великі ж підприємства займаються оновленням технологій та устаткування, застосуванням інновацій та використанням сучасних маркетингових технологій. Для кращої реалізації продукції підприємства застосовують продажі через гуртових і роздрібних торговців та власну мережу.

Задля збереження лідерських позицій та подальшого завоювання ринку, підприємства здійснюють низку заходів, а саме:

- купують та використовують високотехнологічне обладнання;
- формують сировинні зони та створюють умови для забезпечення якості сировини;
- створюють стабільні мережі збуту;
- розробляють та виводять на ринок нові марки та продукти;
- залучають зовнішні інвестиції;
- вдаються до сучасного маркетингу та реклами.

Проводячи аналіз розвитку ринку молока та молочної продукції можна визначити тенденції у виробництві сировини та подальшій переробці молокопереробними підприємствами, до яких належать:

-
- дефіцит сировини на теренах України;
 - скорочення поголів'я корів;
 - сезонність виробництва молока;
 - неякісна сировина;
 - низькі інвестиції.

Для вивчення та ефективного використання господарської діяльності застосовують економічний аналіз, що допомагає встановити окремі показники господарської діяльності для подальшого їх вивчення.

Аналіз економічних показників разом із синтезом об'єднує окремі показники в одне ціле, цим самим забезпечуючи наукове вивчення явищ і процесів у їх взаємодії. Проводиться він на рівні держави, галузей та регіонів (макроекономіка), здійснюючи аналіз макропоказників, і на рівні підприємств (мікроекономіка) – досліджуючи їх господарську діяльність. Також він поєднаний із системним підходом, займаючись вивченням економічного, соціального, технічного, організаційного, екологічного та психологічного аспектів досліджуваного об'єкта.

Економічний аналіз на підприємствах використовується для достовірності та надійності висновків, щодо стану, перспектив розвитку та ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Але враховуючи, що ця сфера ще розвивається, потрібно не випускати з уваги зміни в економіці, які вимагають – уточнення, доповнення та адаптації до нових умов господарювання при визначенні обсягів виробництва продукції, її собівартості, фінансового стану, особливо в умовах обмеженості ресурсів і дефіциту джерел фінансування.

На нашу думку економічний аналіз – це своєрідний інструмент, який за допомогою даних облікової звітності та закордонного досвіду вирішує проблеми різних сфер політики підприємства, відіграючи вагомую роль в ефективності діяльності та розширяючи сфери впливу, поліпшуючи контроль виробництва.

За сучасних умов на молокопереробних підприємствах виникла потреба в удосконаленні функції внутрішньогосподарського контролю. Її вирішення потребує взаємодії всіх суб'єктів, розподілу обов'язків, відповідальності та звітності молокопереробних підприємств.

На кожному молокопереробному підприємстві проводиться внутрішній контроль для ефективного ведення господарської діяльності та підготовки достовірної фінансової інформації. Його складність залежить від:

- чисельності керівництва та робітників;
- кількості підрозділів і дочірніх підприємств;
- інших характеристик підприємства.

Щоб провести контроль на молокопереробному підприємстві керівництво:

- формує цілі та завдання;
- вибудовує структуру організації;
- перевіряє бухгалтерську звітність та документацію;
- проводить моніторинг;
- надає допомогу фахівцям і працівникам з питань фінансового і бухгалтерського забезпечення діяльності організації.

Для досягнення контролю на молокопереробних підприємствах важливе значення має правильна організація кількісного обліку цінностей на молокоприймальних пунктах й реалізації продукції, ефективне використання коштів.

Керівники структурних підрозділів молокопереробних підприємств іноді контролюють діяльність розрізнено, неплановірно. Для усунення цих недоліків потрібно складати плани поточного контролю, щоб протягом кожного місяця систематично перевіряти господарські операції та процеси.

Внутрішня форма контролю не вимагає серйозних додаткових витрат підприємства, адже вона передбачає розробку власними або залученими консультантами комплексу нормативних документів, що регламентують порядок взаємодії структурних одиниць та їх керівників.

Підприємства, які проводять розвиток своїх основних виробничих фондів, віддають перевагу інтенсивному факторові модернізації засобів праці, підвищуючи продуктивність нового обладнання. У своїй діяльності молокопереробним підприємствам слід використовувати такі методи: балансовий, порівняння, статистичні тощо.

Отже, подальший розвиток економічного аналізу потребує застосування вітчизняного і закордонного досвіду у сфері наукових розробок і підходів, адаптуючи їх під національні умови ринку, оскільки він передбачає широкий пошук, творчий підхід до вирішення конкретних завдань виробничої діяльності. Серед функцій керівників виробництва виокремлюють створення необхідних організаційних та економічних умов для застосування у виробництві нововведень на підставі зацікавленості працівників. При цьому розробка аналітичних програм є основою планування виробництва, враховуючи, що важливим принципом аналізу є комплексний підхід.

Список літератури

1. Чебан, Т. М. Теорія економічного аналізу [Текст] : навчальний посібник / Т. М. Чебан, Т. А. Калінська, І. О. Дмитрієнко; за ред. проф. В. Є. Труша. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 214 с.
2. Серединська, В. М. Теорія економічного аналізу [Текст] : підручник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Астон, 2006. – 368 с.
3. Барнгольд, С. Б. Экономический анализ хозяйственной деятельности на современном этапе развития [Текст] / С. Б. Барнгольд. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 214 с.
4. Івахненко, В. М. Курс економічного аналізу [Текст] : [навч. -метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / В. М. Івахненко. – К.: КНЕУ, 2000. – 263 с.
5. Каракоз, І. І. Теория экономического анализа [Текст] / І. І. Каракоз, В. І. Самборський. – К.: Вища школа, 1989. – 255 с.
6. Мошенський, С. З. Економічний аналіз [Текст] : [підруч. для студ. екон. спец. ВНЗ] / С. З. Мошенський, О. В. Олійник; за ред. д. е. н. Ф. Ф. Бутинця. – [2-ге вид., доп. та перероб.]. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
7. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст] : учеб. пособ. / Г. В. Савицкая. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Минск: ИП «Экоперспектива», 1998. – 498 с.
8. Економічний аналіз [Текст] : навч. посіб. / за ред. М. Г. Чумаченко. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
9. Шадріна, Г. В. Экономический анализ [Текст]: [учеб. пособ., практикум, тесты] / Г. В. Шадріна; Московский гос. ун-т экон., стат. и инф-ки. – М., 2007. – 229 с.
10. Шеремет, А. Д. Теория экономического анализа [Текст] / А. Д. Шеремет. – М.: Инфра-М, 2002. – 333 с.
11. Купалова, Г. І. Теорія економічного аналізу [Текст] : навч. посіб. / Г. І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639 с.
12. Цигилик, І. І. Економічний аналіз – основний чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності [Текст] / І. І. Цигилик // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 7.
13. Захарченко, В. І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем [Текст] / В. І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 6.
14. Олійник, О. В. Стан економічного аналізу в Україні: проблеми адаптивності до інституційних запитів [Текст] / О. В. Олійник // Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 1(16).
15. Авраменко, Т. П. Стан економічного аналізу [Текст] / Т. П. Авраменко – Київ, 2014.
16. Іващенко, В. І. Економічний аналіз господарської діяльності [Текст] / В. І. Іващенко, М. А. Болюх. – К.: Нічлава, 2004. – 204 с.
17. Ярочкин, В. І. Аудит безопасности фирмы: теория и практика [Текст] : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. И. Ярочкин, Я. В. Бузанова. – М.: Академический проект; Королев: Парадигма, 2005. – 352 с.
18. Хармалов, І. Учет, контроль, анализ основных средств в хлебопекарной промышленности потребкооперации [Текст] / І. Хармалов // Бухгалтерский учет. – 1971. – № 9. – С. 15-18.

References

1. Cheban, T. M., Kalinska, T. A. & Dmytrienko, I. (2003). Theory of economic analysis. Kyiv: Center of educational literature.
2. Seredyn's'ka, V. M., Zahorodna O. M. & Fedorovych, R. V. (2006). Teoriya ekonomichnoho analizu. Ternopil': Aston.
3. Barngol's, S. B. (1984). Jekonomicheskij analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti na sovremennom jetape razvitija. Moscow: Finansy i statistika.
4. Ivakhnenko, V. M. (2000). Kurs ekonomichnoho analizu. Kyiv : KNEU.
5. Karakoz, I. I. & Sambors'kij, V. I. (1989). Teorija jekonomicheskogo analiza. Kyiv: Vishha shkola.
6. Moshenskyi, S. Z. & Oliinyk, O. V. (2007). Ekonomichnyi analiz. Zhytomyr : Ruta.
7. Savickaja, G. V. (1998). Analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti predprijatija. Minsk : Jekoperspektiva.
8. Chumachenko, M. H. (2003). Ekonomichnyi analiz. Kyiv : KNEU.
9. Shadrina, G. V. (2007). Jekonomicheskij analiz. Moscow.
10. Sheremet, A. D. (2002). Teorija jekonomicheskogo analiza. Moscow : Infra-M.
11. Kupalova, H. I. (2008). Teoriia ekonomichnoho analizu. Kyiv : Znannia.
12. Tsyhylyk, I. I. (2003). Ekonomichnyi analiz – osnovnyi chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti pidpriemnytskoi diialnosti. Aktualni problemy ekonomiky, 7.
13. Zakharchenko, V. I. (2004). Ekonomichnyi analiz protsesiv rynkovoї transformatsii bahatostadiinykh promyslovo-terytorialnykh system. Aktualni problemy ekonomiky, 6.
14. Oliinyk, O. V. (n.d.). Stan ekonomichnoho analizu v Ukraini: problemy adaptyvnosti do instytutsiinykh zapytiv. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats, 1(16).
15. Avramenko, T. P. (2014). Stan ekonomichnoho analizu. Kyiv.

-
16. Ivashchenko, V. I. & Boliukh, M. A. (2004). Ekonomichnyi analiz hospodarskoi diialnosti. Kyiv : Nichlava.
 17. Jarochkin, V. I. & Buzanova, Ja. V. (2005). Audit bezopasnosti firmy: teorija i praktika. Moscow: Akademicheskij proekt.
 18. Harmalov, I. (1971). Uchet, kontrol', analiz osnovnyh sredstv v hlebopekarnoj promyshlennosti potrebkooperacii. Buhgalterskij uchet, 9, 15-18.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2015 р.